

ARANYALMA

A felnőttek is érzékelik a tündérvilágot

Hintalan László János

Az MMA Népművészeti Tagozata Erdélyi Zsuzsanna-díjban részesítette Hintalan László Jánost 2025. szeptember 23-án a Pesti Vigadóban. A kitüntetett játékmesterként rendszeres vendége óvodás, iskolás csoportoknak, játszóházaknak és nyári táboroknak. Kutatásai, előadásai és kiadványai a népművészet alapú, játékokon túli területekre is kiterjednek: a lucaszék, a nyári napforduló Magyar Ilonája, Bartók Kékszakállújának és Mandarinjának rejtettebb üzeneteire. Legújabb, *Széki játékok, gyerekvilág* című kötete a táncházmozgalom bölcsőjének tekintett mezősegi település hagyományait teszi közkinccsé.

– *Hogyan lesz valakiből játékmester?*

– Viszonylag hosszú utat jártam be ezért: ötéves koromban kezdtem el zongorázni, és bár karvezető, zongora szakon végeztem a Zeneakadémián, a zene mind a mai napig megfoghatatlan titok maradt számomra. Végül nem lettem zenész, a remekművek embert csiszoló hatásának eredményeként azonban érzékennyé váltam. Ez az érzékenység pedig minden más munka világra jöttéhez is hozzásegített. Úgy gondolom, hogy Kodály Zoltán pedagógiai szándéka – legyen a zene mindenkié! – az emberi lélek általános szükségletét fejezi ki. Tanulmányaim után kisebb zsákutcába jutottam. Egy zenei rendezvényen, legyőzve a szégyenérzésemet, megszólítottam Borsai Ilonát, az MTA Zenetudományi Intézet játékosztályának vezetőjét, hogy: „ne haragudjon,

elvégeztem a Zeneakadémiát, van egy tanári diplomám, mégsem tudok szinte semmit a népi játékokról. Az nem elég, hogy megtanították nekünk a *Fehér liliomszál* énekét száz népdal kíséretében. Ez valahogy nekem kevés". Erre azt a feleletet kaptam, hogy keressem meg a Hévízgyörki Asszonykórus vezetőjét, mert abban a faluban még nem gyűjtötték fel a játékhagyományt, és ha engem ez annyira érdekel, járjak el oda pár évig, gyűjtsek, mert ott van a forrás, amelyre vágyom.

– *Sorsszerű, hogy ezen az úton indult el?*

– Édesapámtól az egyik örökségem az a tapasztalat, hogy a szerencse mindenkit felkeres az életében. Az emberek nem is ebben különböznek egymástól, inkább abban, hogy az egyik felismeri a számára sorsfordító pillanatot, a másik meg nem. Engem őszinte örömmel fogadtak Hévízgyörkön, amelynek gazdag játékhagyományát nagy elszántsággal, két-három év alatt lejegyeztem. Minden vasárnap e Galga menti településen kérdezgettem az asszonyokat, ehhez összesítő kérdőívet készítettem a fellelhető szakirodalomból, és átmeneti csalódások árán kellett rájönnöm a gyűjtés módszertanára is. Nem szabad ugyanis egy játék konkrét szövegére rákérdezni, mert arra gyakran az a válasz, hogy náluk olyan nincs. Viszont, ha a játék módját, a szabályokat idéztem fel – ennek lényegét „játékmag”-nak neveztem el – akkor felszabadultan kacagták: „Persze, volt ilyen játék, csak nem ezzel a szöveggel!” És már mondták is a helyi változatot, de nem is mondták, hanem mutatták, mert valójában az asszonyok lába, egész gyermeki lénye emlékezett. Pillanatok alatt felálltak, eljátszották mindazt, ami feltört belőlük, én meg csak néztem a boldogságukat, ahogyan a negyven és hetven év közötti asszonyok újraélik a tíz-tizenöt éves leányságukat. Csodálatos korszak volt. Amikor Martin György néprajzkutató, táncművész meghallotta, hogy egyre csak gyűlnek a játékleírások, tudatta velem, hogy a Zenetudományi Intézet Táncosztályán lehetősége van mindenféle mozgásos hagyomány felvételére, ami el is készült egy falu melletti szép erdőszélen. Mivel akkoriban alig-alig létezett eredeti hangos filmfelvétel a Kárpát-medencei magyar játékhagyományról, nagy szónak számított, hogy – ha nem is az iskolai hatásoktól mentes falubeli gyermekektől – legalább a gyermekségüket tisztán felidéző felnőttektől lehetett gyűjteni hévízgyörki játékformákat. Ebből a munkából született az *Aranyalma* – *Gyermekjátékok* című könyvem DVD melléklettel 1980-ban. A felvétel a Kárpát-medence egyik leggazdagabb, koreográfiamentes gyermekjáték-hangosfilmje.

– *A játékoság végigkíséri az életét. Felszabadult, kreatív helyzeteket teremt a foglalkozásokon, miközben az is világosan megmutatkozik, hogy szabályok nélkül egyszerűen nem működik a móka. A játék ürügyén nevel?*

– Nem én dirigálok, vagy bárki más felülről, hanem a szabálynak, a rendnek köszönhető, ha komoly vita nélkül együtt tudunk játszani. A nagyobbaknak szánt botos játékok ráadásul a legnemesebb emberi magatartásra is nevelnek. Mi történik a fiúk-legények csülkőzés játékában? Én már visszaszereztem az eldobott botomat, visszafuthatnék a kezdő vonalig, ugyanakkor látom, hogy a barátom kinn rekedt, veszélyben van. Ilyenkor megtehetem, hogy visszamegyek segíteni neki, és megpróbálom elterelni a csősz figyelmét. A tét nem kicsi, mert előfordulhat, hogy nem tudunk mind a ketten visszafutni, és a társam helyett végül én leszek a csősz – a közösségből kirekesztett. A játékban tehát a lehető legegyszerűbb formában átélhető az az erkölcsi magatartás, hogy „feláldozom” magamat a másikért. S ez nem kevés! Ugyanis annál magasabb szintű cselekedetet az emberi művelődés nem ismer, mint az önkéntes áldozat, melynek nemesítő hatását nem is tudatosítják a gyerekek, miközben önfeledten játszanak.

– *A résztvevők alakíthatják a közös tevékenység kereteit, új szabályok is születnek?*

– Hoznak új szabályokat, ami aztán vagy beválik, vagy nem. A régiek életében is ez történt: módosítottak valamit, és ha bevált, megszületett az új változat. A hagyományos életben nincs újkori szerzői jogvédelem, egyetlen változat sem köthető egyetlen emberhez.

– *Hogyan fordul át a hétköznapi élet játékba, mesébe?*

– Nagyon finom az átmenet. Mielőtt belépek egy óvodás csoportba, az ajtó nyílásán benyújtok valami játékra utaló eszközt, például egy szűken feltekert nemezszőnyeget, s abba, mintha távcső lenne, bele is kukkantok. Bár szűk a cső, mégis egész gyerekfejeket látok benne. Hogy is van ez? – eltöprengünk ezen, és már benne is vagyunk a játékban. Letesszük a szőnyeget a földre, kitekerjük, és kezdődhet a mese. Mikor történt meg a varázslat? Amikor behoztam a nemezt? Vagy amikor a nemezből távcső lett? Kívülről pontosan követhető, ami történik, mert a varázslat kiül a gyermeki arcra. Attól a pillanattól kezdve, hogy valaki játszik vagy mesél, emelkedett lelkiállapotba kerül. A felnőtt is ilyen, szinte kicserélődik, amikor játszik, mert boldog. Ugyanígy a gyerek: ha bekerül a mese tündérvilágába, valósággal átváltozik. A kicsi gyermek eleve a játékban, mesében él, ekkor van a saját „paradicsomában”. Mai felnőttvilágunkból fájóan hiányzik a játékosság és a humor, miközben hagyományunk ontja a példákat arra, hogy a felnőtt is játszik, viccelődik, semmi sem igazán úgy van, ahogy látszik. A felnőtt is érzékeli a tündérvilágot a mesékben, a szokásokban. Ne hagyjuk, hogy kivesszen belőlünk a gyermeki lélek, hiszen látnivaló, hogy a kicsinyek, de még a kamaszok is mennyire boldogok, ha megpillantják a felnőttekben is továbbélő gyermekséget!

Hintalan László János kutatási témái címszavakban:

1. „*Aranyalma*”. Hévízgyörki játékmonográfia. A „*játékmag*”-rend
2. *Széki játékok, gyerekvilág*. A Magyar Művészeti Akadémia támogatásával megjelent kiadvány
3. A magyar népi játékhagyomány, mint mikrokozmosz
4. Ég-Föld kapcsolat a magyar népi játékhagyományban
5. Játék és mese. Művészetterápia. Kórházi prevenciós foglalkozás
6. „*A Teremtő zenei arca*” – A magyar népzene és az európai műzene összehasonlítása I., II.
7. „*Azután elválik*” – Kodály Zoltán. A szolmizáció múltja és jövője
8. „*...imához kezd*” – Kodály Zoltán: Székelyfonó. Elhagyható, ami a megoldást adja?
9. „*Magyar...puszta léte csoda*” – Kodály Zoltán alig ismert gondolatai
10. „*Nyithatsz, csukhatsz minden ajtót!*” – Bartók Béla három színpadi művének egységes értelmezése
11. Bartók Béla – Egy ateista Isten-kapcsolata
12. Lakodalom vagy mennyegző? – Gondolatok tartós kapcsolatra vágyóknak
13. Szent Iván, szentiván, Magyar Ilona? Ki a nyári napforduló főszereplője?
14. „*Lucaszék-asztalszék-fedélszék-szószék*” – Mi a lucaszék, ha nem szék?
15. „*Luca-szék és székes-egyház*” – Magyarázható a gótikus székesegyházak születése a lucaszék hagyományból?
16. Gyógyító rítusok – Hétköznapijaink egyszerű szertartásai I., II.
17. Ősképek – A gyermekrajzoktól a felnőtt társadalomig I., II., III.

18. „*Életiskola*” – Egy magyar alternatív nevelési-oktatási rendszer
19. Humán-reál számtan – Az 5–7 évesek ösztönös számfogalma
20. Szexualitás és szakralitás – Gyermekrajzok, magyar néphagyomány, tantra, kereszténység, Európa
21. Csodaszarvas – Mi az, ami eltalálhatatlan, mégis van az életben?
22. Emese álma – Hogyan értelmezhető az, hogy Anonymus szerint Emese már teherben volt, amikor a turul teherbe ejtette?
23. „*Hozzon is ajándékot, meg nem is*” – Mátyás királytól az „is-élettvörvény” újkori tudatosításáig
24. „*A szerves társadalom felé*” – Adatok a földműveléstől az államformáig I., II., III.
25. „*Isten álld meg a magyart*” – A magyar Isten szó, mint a Teremtő neve és működése. Értelmezés az új „is-élettvörvény” szerint

Tóth Ida

Fotó: családi archívum és *Kékesi Donát* / MMA

A beszélgetés eredeti, bővebb változata [Ha sír az ajtó](#) címmel elolvasható